

Factsheet | Middelengebruik van jongeren in de gemeente Aa en Hunze

1

Met gegevens van een grootschalig onderzoek onder jongeren in Drenthe uit 2013 beschrijft deze factsheet het middelengebruik van jongeren in de gemeente Aa en Hunze. De aandacht gaat uit naar combinaties van alcoholgebruik, roken, softdrugsgebruik en waterpijpegebruik en naar verschillende typen gebruikers. Hiermee krijgt u inzicht in het profiel van verschillende typen gebruikers en kunt u beleid en interventies gericht op het terugdringen van middelengebruik onder jongeren ondersteunen.

Risico's van middelengebruik

Roken, alcohol- en softdrugsgebruik kunnen leiden tot lichamelijke en geestelijke afhankelijkheid. Het gebruik van deze middelen kent gezondheidsrisico's die direct of op langere termijn kunnen optreden. Het is algemeen bekend dat roken het risico op longkanker en hart- en vaatziekten vergroot. Dat het roken van een waterpijp minstens even schadelijk is en zelfs bij éénmalig gebruik kan leiden tot koolmonoxidevergiftiging weten veel minder mensen. Jongeren lopen extra risico. Er zijn aanwijzingen dat het gebruik van alcohol en softdrugs een verstoring effect heeft op de hersenontwikkeling. Middelengebruik heeft niet alleen gevolgen voor de gebruiker, maar ook voor de maatschappij. U kunt daarbij denken aan ziekte als gevolg van meer roken, impact van ziekte of verslaving op de naaste omgeving, arbeids- of schoolverzuim, overlast, criminaliteit of verkeersongevallen.

Help schadelijke effecten voorkomen

Uw gemeente heeft vanuit de Wet Publieke Gezondheid (WPG) en de Drank- en Horecawet (DHW) mogelijkheden om de schadelijke effecten van middelengebruik bij jongeren te voorkomen. Het in beeld krijgen van het profiel van verschillende typen gebruikers helpt om beleid te formuleren en gerichte interventies in te zetten. Deze factsheet ondersteunt u daarbij.

Gezondheid en leefgewoonten van jongeren in Drenthe

In het najaar van 2013 heeft GGD Drenthe onder ruim 8000 jongeren uit klas één tot en met zes op het voortgezet onderwijs een onderzoek uitgevoerd in Drenthe¹. In de gemeente Aa en Hunze hebben in totaal 313 jongeren meegedaan aan dit onderzoek. Met het onderzoek wordt een beeld gegeven van de gezondheid en leefgewoonten van jongeren van 12 tot en met 18 jaar. De cijfers over middelengebruik vormen de basis van deze factsheet. Jongeren die in Drenthe wonen en in Groningen naar school gaan, hebben een vergelijkbare Groningse vragenlijst ingevuld en niet de Drentse vragenlijst. Deze jongeren zijn wel meegenomen in de gemeentelijke rapportage, maar door verschillen in vraagstelling ten aanzien van softdrugs en waterpijp niet in deze factsheet.

Uitkomsten Jeugdonderzoek GGD Drenthe (2013)

Provincie Drenthe

De leefstijl van de jongeren in Drenthe is de afgelopen vijf jaar verbeterd; het percentage jongeren dat wel eens gerookt heeft is gedaald van 39% in 2008 naar 34% in 2013 en het percentage jongeren dat wel eens alcohol heeft gedronken is gedaald van 64% in 2008 naar 57% in 2013. Deze daling is vooral te zien in de jongste leeftijdscategorie 12 t/m 15 jaar.

Gemeente Aa en Hunze

- 62% van de jongeren heeft wel eens alcohol gedronken. Van de jongeren die wel eens alcohol hebben gedronken, heeft 81% recentelijk alcohol gedronken en 59% heeft bij één gelegenheid vijf of meer drankjes gedronken. 46% van de ouders vindt het goed dat hun kind alcohol drinkt.
- 20% van de jongeren rookt ten tijde van het invullen van de vragenlijst, waarvan de helft iedere dag.
- In de gemeente Aa en Hunze heeft 27% van de jongeren wel eens waterpijp gerookt, waarvan 42% recentelijk.
- In de gemeente Aa en Hunze heeft 16% van de jongeren wel eens (hard of soft) drugs gebruikt.

¹ Vanaf 1 januari 2014 is de nieuwe Drank- en Horecawet van kracht. Deze factsheet is gebaseerd op cijfers van een onderzoek uit 2013, effecten van de nieuwe wet zijn te verwachten bij het volgende jeugdonderzoek.

Combinaties van middelengebruik

In deze factsheet gaat de aandacht uit naar combinaties van middelengebruik bij jongeren. Om een inschatting te maken van het recente middelengebruik van jongeren zijn vier indicatoren gebruikt (zie tabel 1).

Tabel 1. Indicatoren Middelengebruik

Indicator	
Drinkt alcohol	Heeft in de vier weken voor het invullen van de vragenlijst alcohol gebruikt.
Rookt	Rookt ten tijde van het invullen de vragenlijst.
Gebruikt softdrugs	Heeft in de vier weken voor het invullen van de vragenlijst softdrugs gebruikt.
Gebruikt waterpijp	Heeft in de vier weken voor het invullen van de vragenlijst waterpijp gebruikt.

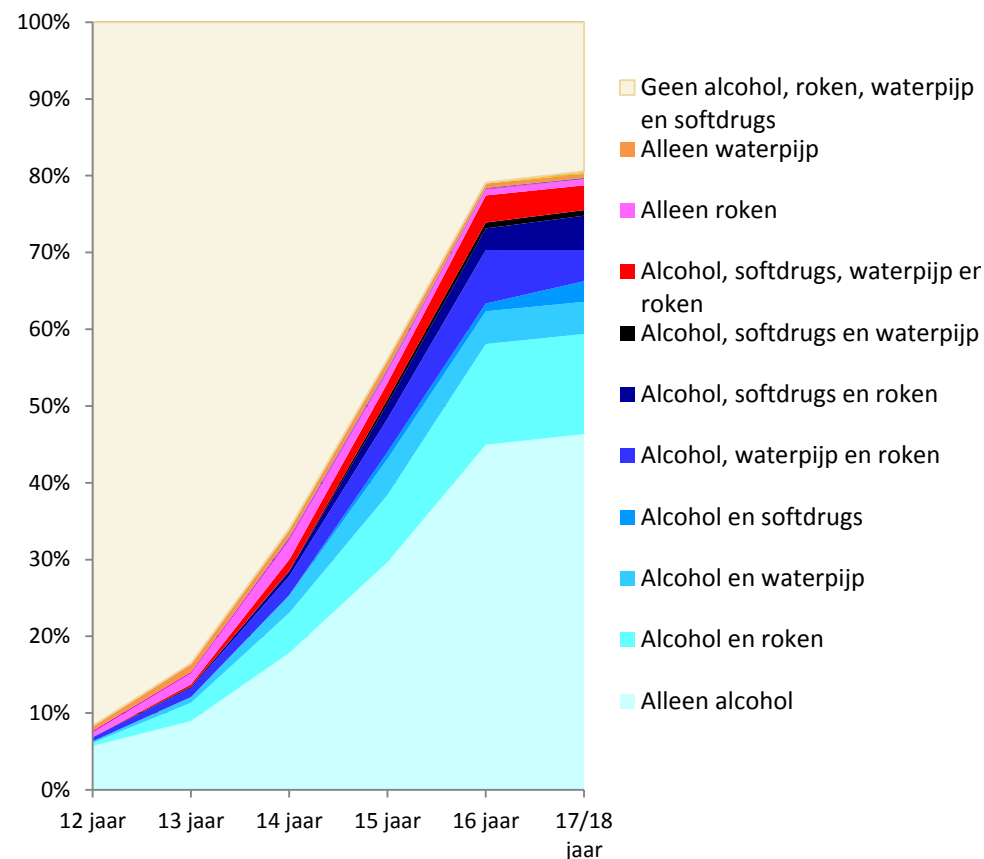
Figuur 1 laat zien dat het middelengebruik vooral gedomineerd wordt door het gebruik van alcohol, al dan niet in combinatie met andere genotmiddelen. Middelengebruik zonder alcohol komt nauwelijks voor. Vanaf 13 jaar neemt het alcoholgebruik een sterke vlucht en neemt de diversiteit aan genotmiddelengebruik toe. Dit patroon blijkt zowel uit de provinciale als de gemeentelijke cijfers.

Vijf typen gebruikers

Alle jongeren zijn ingedeeld in één van de volgende groepen²:

1. Jongeren die geen middelen gebruiken.
2. Jongeren die alleen alcohol drinken en geen anderen middelen gebruiken.
3. Jongeren die alcohol drinken en roken (en daarnaast geen andere middelen gebruiken).
4. Jongeren die alcohol drinken en/of softdrugs en/of waterpijp gebruiken en/of roken.
5. Jongeren die geen alcohol gebruiken, maar wel andere middel(en) zoals softdrugs, waterpijp of roken.

² Als een jongere een vraag over alcohol, roken, softdrugs of waterpijp niet heeft beantwoord, dan is die buiten de analyse van deze factsheet gehouden. Het aantal jongeren in deze factsheet is daarom lager dan het aantal in het gemeentelijke rapport.

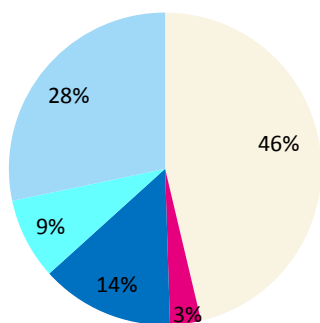

Figuur 1. Provincie Drenthe, middelengebruik (N=7222)

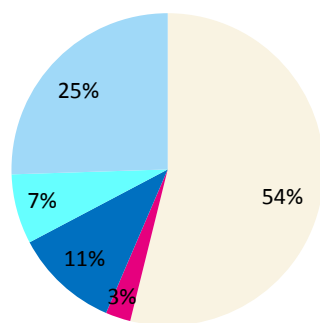
Er zijn 16 verschillende combinaties van genotmiddelengebruik mogelijk. Bij de volgende combinaties is het percentage jongeren dat in die categorie valt te klein om te laten zien in Figuur 1 (percentage < 0,4%): 'alleen softdrugs', 'waterpijp en softdrugs', 'roken en softdrugs en waterpijp', 'roken en softdrugs' en 'roken en waterpijp'.

Vijf typen gebruikers gemeente Aa en Hunze

In figuur 2 en 3 zijn de vijf typen gebruikers weergegeven voor de gemeente Aa en Hunze en de provincie Drenthe. De verdeling van de vijf typen gebruikers in de gemeente Aa en Hunze komt sterk overeen met die van de provincie Drenthe. Net als in de provincie Drenthe gebruikt circa de helft van de jongeren genotmiddelen. Daarvan drinken bijna alle jongeren alcohol, al dan niet in combinatie met andere genotmiddelen. Circa een kwart van de jongeren drinkt alcohol zonder daarbij andere middelen te gebruiken. Slechts 3% drinkt geen alcohol, maar gebruikt wel andere middelen.

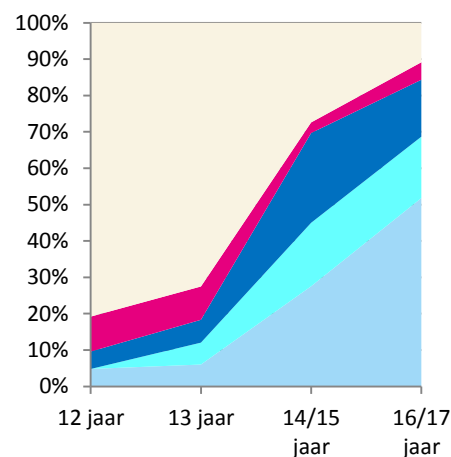
Figuur 2. Gemeente Aa en Hunze (N= 218)

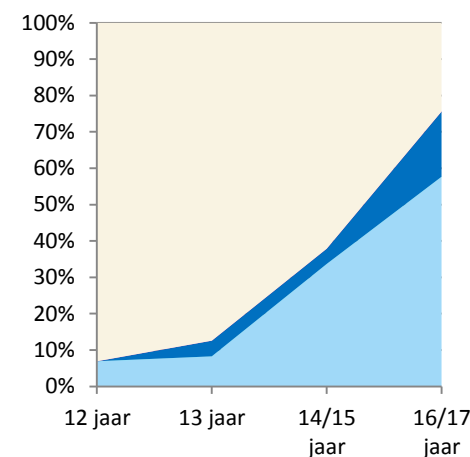
Figuur 3. Provincie Drenthe (N= 7222)

Typen gebruikers naar opleiding en leeftijd

Middelengebruik hangt sterk samen met opleidingsniveau en leeftijd. Net als in Drenthe is in de gemeente Aa en Hunze het percentage alcoholgebruikers onder VMBO-leerlingen hoger dan onder leerlingen op het HAVO/VWO en is ook het percentage dat andere genotmiddelen gebruikt, zoals roken, softdrugs en waterpijp hoger onder VMBO-leerlingen. Een aantal jongeren drinkt op 12-jarige leeftijd al alcohol, vanaf 13 jaar neemt het percentage alcoholgebruikers zowel op het VMBO als op het HAVO/VWO sterk toe (zie figuur 4 en figuur 5).

Figuur 4. VMBO (N=132)
Gemeente Aa en Hunze

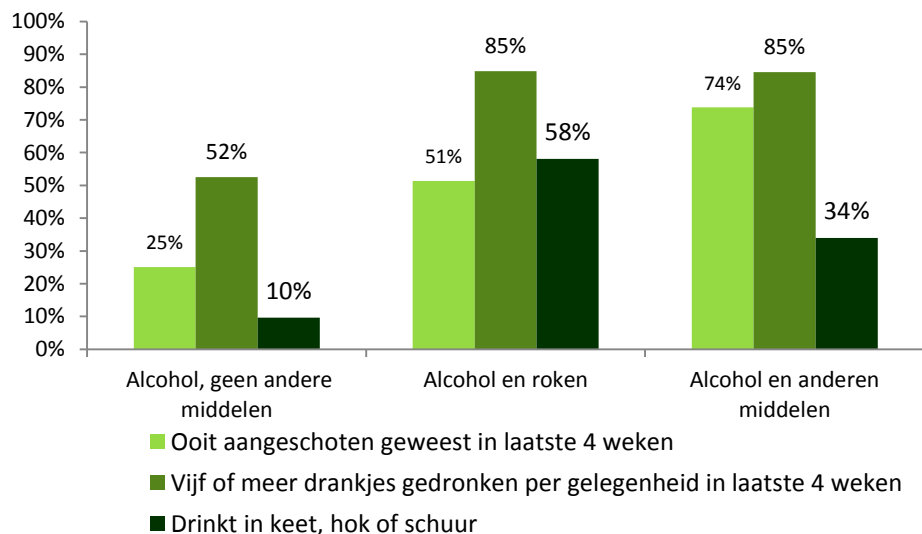

Figuur 5. HAVO/VWO (N=86)
Gemeente Aa en Hunze

- Gebruikt geen middelen (alcohol, roken, softdrugs of waterpijp)
- Gebruikt middelen, geen alcohol
- Gebruikt alcohol en andere middel(en) (en/of roken en/of softdrugs en/of waterpijp)
- Gebruikt alcohol en rookt
- Gebruikt alcohol, geen andere middelen

Typen gebruikers en hun alcoholgebruik nader bekeken

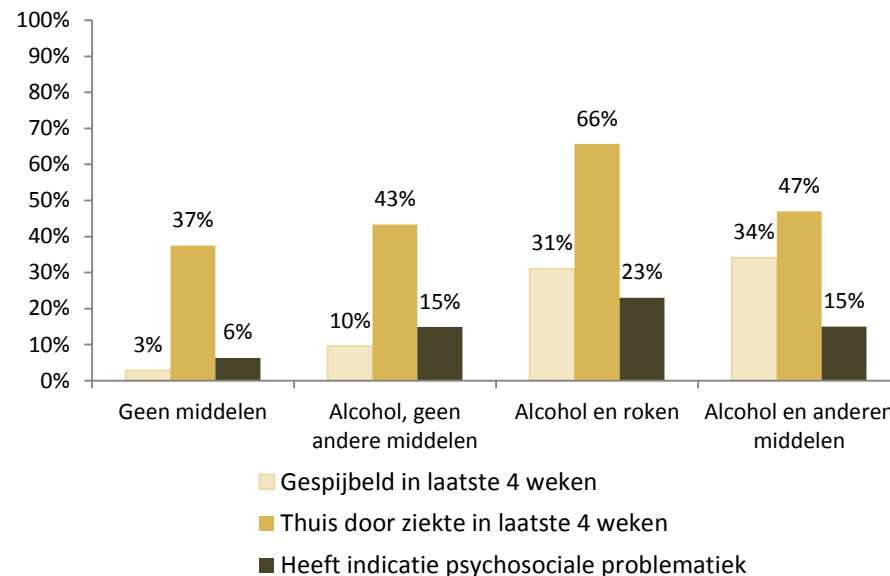
Zowel in de provincie Drenthe als in de gemeente Aa en Hunze zien we dat jongeren die alcohol drinken, maar geen andere middelen gebruiken gematigder omgaan met genotmiddelen dan jongeren die alcohol in combinatie met andere middelen gebruiken. De laatste groep jongeren rapporteert vaker aangeschoten of dronken te zijn geweest dan jongeren die 'alleen' alcohol drinken. Ze geven ook vaker aan vijf of meer drankjes te hebben gedronken bij één gelegenheid (zie figuur 6). Alle jongeren die alcohol gebruiken (al dan niet in combinatie met andere genotmiddelen), drinken veelal thuis met anderen. Jongeren die naast alcohol ook roken of andere middelen gebruiken, drinken relatief vaker in een keet, hok of schuur.

Figuur 6. Gemeente Aa en Hunze, alcoholgebruik

Typen gebruikers in relatie tot spijbelen, ziekteverzuim en psychosociale problematiek

Zowel uit de provinciale als de gemeentelijke cijfers blijkt dat jongeren die naast alcohol ook andere middelen gebruiken, beduidend vaker spijbelen dan jongeren die geen alcohol drinken of 'alleen' alcohol drinken. Uit de provinciale cijfers blijkt ook dat er bij jongeren die drinken en andere middelen gebruiken, vaker sprake is van ziekteverzuim en psychosociale problematiek dan bij jongeren die geen middelen gebruiken of 'alleen' alcohol drinken. De cijfers van de gemeente Aa en Hunze laten dit patroon minder scherp zien.

Figuur 7. Gemeente Aa en Hunze, spijbelen, ziekteverzuim en psychosociale problematiek
Het aantal jongeren dat middelen gebruikt maar geen alcohol, is te klein om hier te laten zien.

Wat kunt u als gemeente doen?

Bij preventie van middelengebruik door jongeren is het belangrijk onderscheid te maken tussen interventies gericht op jongeren die nog geen genotmiddelen gebruiken, jongeren die alleen in beperkte mate alcohol gebruiken en jongeren die meerdere middelen naast elkaar gebruiken. Het gezondheidsbeleid en/of preventie- en handavingsplan DHW zijn geschikte kaders om afspraken te maken en vast te leggen.

Kies voor een integrale aanpak

Bij het voorkomen en terugdringen van middelengebruik is een integrale aanpak van groot belang. Dit vereist samenwerking tussen verschillende gemeentelijke beleidsterreinen en afspraken met externe partners. Werk de thema's roken, alcohol en (soft)drugs in samenhang met elkaar uit. Er zijn maatregelen nodig gericht op:

- De fysieke en sociale omgeving: bijvoorbeeld het terugdringen van de beschikbaarheid van middelen of reclame-uitingen daarover.
- Regelgeving en handhaving: bijvoorbeeld de regulering van evenementen in evenementenbeleid en vergunningverlening.
- Voorlichting en educatie: bijvoorbeeld door kennis en bewustwording van de risico's in de samenleving te vergroten.
- Signalering, advies en ondersteuning: bijvoorbeeld het signaleren van experimenteergedrag of het stimuleren van stoppogingen.

Voorkom middelengebruik of stel het zo lang mogelijk uit

Hoe langer het gebruik van middelen kan worden uitgesteld of voorkomen, hoe beter. Ouders spelen daarbij een cruciale rol en dienen tegelijkertijd met hun kinderen te worden voorgelicht, zodat zij duidelijke normen kunnen stellen voor hun beginnende puber. Binnen het programma 'De Gezonde School en Genotmiddelen (DGSG)' is daarvoor onlangs de leerling- en ouderinterventie Alcohol en Roken ontwikkeld. Andere manieren om ouders te ondersteunen en te betrekken zijn:

- Via websites als www.nix18.nl of www.hoepakjijdataan.nl
- Via het CJG en de jeugdgezondheidszorg

DGSG is een geschikt programma voor preventie van genotmiddelengebruik in de onderwijssetting, omdat het een doorlopende leerlijn biedt voor basis-, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs en een integrale aanpak kent. Voorlichting aan leerlingen in het basisonderwijs is alleen nodig als er aanwijzingen zijn dat zij daar interesse voor hebben. U kunt het gebruik van dit programma door scholen stimuleren en faciliteren.

Help jongeren die middelen gebruiken bewuste keuzes maken

Bij jongeren die alleen in beperkte mate alcohol drinken, is het van belang er voor te zorgen dat zij dit niet in grote hoeveelheden gaan doen en geen andere middelen gaan gebruiken. Het is belangrijk deze jongeren op hun eigen verantwoordelijkheid aan te spreken en te stimuleren bewust keuzes te maken ten aanzien van het middelengebruik. Omdat ouders en ook school een grote invloed hebben op deze groep, is het verstandig hen te betrekken bij deze preventie-activiteiten.

Besteed extra aandacht aan groepen met meer risico

VMBO-leerlingen zijn vaker intensieve gebruikers en intensieve gebruikers drinken vaker in hokken en keten. Geef bij interventies in de schoolsetting prioriteit aan het VMBO en koppel ouderinterventies voor deze jongeren ook aan een schoolprogramma. De uitval van risicogroepen is dan minder groot. Met de landelijke handleiding ketenbeleid (Min. VWS, 2010) kunt u vastleggen hoe u omgaat met de beschikbaarheid en verkoop van alcohol in hokken en keten.

Signaleer problemen tijdig en biedt adequate hulp

Het probleembesef van jongeren die (veel) alcohol drinken, roken en andere middelen gebruiken is vaak gering en zij zijn weinig gemotiveerd tot het zoeken van hulp. Het is van belang problemen met middelengebruik van deze jongeren vroegtijdig te signaleren en hun motivatie om bewuster om te gaan of te stoppen met dit gebruik te versterken. Wees bij schoolverzuim en psychosociale problematiek alert op de mogelijke invloed van genotmiddelen. U kunt stimuleren dat partners van het "CJG Aa en Hunze" en mensen van het "Sociaal team Aa en Hunze" specifiek rond middelengebruik afspraken over de toepassing van signaleringsprotocollen maken. Zorg er voor dat zij signalen tijdig herkennen, bespreekbaar maken en jongeren kunnen motiveren tot gedragsverandering.

Meer weten ?

Wilt u als gemeente advies bij de verdere uitwerking van een integraal beleid gericht op preventie van genotsmiddelen dan kunt u contact opnemen met Martine te Nijenhuis, adviseur gezondheidsbevordering:
m.m.t.te.nijenhuis@ggddrenthe.nl, 06-46084812

Voor vragen over provinciale cijfers of gemeentelijke cijfers kunt u contact opnemen met afdeling epidemiologie van GGD Drenthe:
epidemiologie@ggddrenthe.nl

Alle provinciale cijfers en gegevens naar achtergrondkenmerken van jongeren uit Drenthe zijn ook te lezen in het provinciale rapport:

Kuilman, M., Veen, van der, W.J., Zanden, van, N., (februari, 2015). Jeugd in Drenthe, Basisrapport van het jeugdonderzoek 2013, Over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse jongeren. Assen, GGD Drenthe.

Per gemeente is een rapportage gemaakt. De resultaten van Aa en Hunze zijn te lezen in het gemeentelijke rapport:

Kuilman, M., Veen, van der, W.J., Zanden, van, N., (februari, 2015). Jeugd in gemeente Aa en Hunze, Resultaten gemeente Aa en Hunze van het jeugdonderzoek 2013, Over de gezondheid en leefgewoonten van de Drentse jeugd. Assen, GGD Drenthe.

Het provinciale rapport en het gemeentelijke rapport, alsmede andere publicaties van de GGD Drenthe, zijn te vinden op www.GezondheidsGegevensDrenthe.nl.

Andere interessante bronnen

- Handreiking Gezonde Gemeente, Centrum voor Gezond Leven: <http://www.loketgezondleven.nl/gemeente-en-wijk/gezonde-gemeente/>
- Verslavingszorg Noord Nederland: <http://www.vnn.nl>
- Nederlands Instituut voor alcoholbeleid: <http://www.stap.nl>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: <http://www.nationaalkompas.nl/preventie>
<http://www.volksgezondheidenzorg.info>
- Rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/alcohol>
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/roken>
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/drugs>
- Trimbos Instituut: <http://www.gemeenteengenotmiddelen.nl>
<http://www.rokeninfo.nl/professionals>

Colofon

Deze factsheet is een uitgave van GGD Drenthe, juni 2015

Mien Ruysweg 1
9408 KA Assen

Postbus 144
9400 AC Assen

T (0592) 306 300
I www.ggddrenthe.nl